

MALLORCA DURANT EL SETGE DE TARRAGONA DE 1811

Román Piña Homs
Universitat de les Illes Balears

RESUM

Anàlisi de les relacions històriques entre Mallorca i Tarragona des de la perspectiva de les seves gentes i institucions, que culminen amb el suport militar, auxili a la població i acollida dels fugitius després del brutal setge i destrucció de la ciutat pels exèrcits francesos en 1811.

PARAULES CLAU: Tarragona, guerra, setge, destrucció, auxili, refugiats, Mallorca.

ABSTRACT

Analysis of the historical relationship between Mallorca and Tarragona from a perspective of their folks and institutions, which culminated with the military support, population assistance and the reception of fugitives after the brutal siege and destruction of the city the French army in 1811.

KEYWORDS: Tarragona, warfare, siege, assistance, refugee, Majorca

1. Introducció

Sens dubte, Tarragona constitueix la terra ibèrica llevantina més relacionada amb les illes Balears. Sempre han estat nombrosos els vincles entre Mallorca i les terres tarragonines del Llevant de la Península, tant a títol personal com institucional. L'exposició d'aquestes fites, que comencen amb la integració de les illes a la *Hispania citerior* –la *Tarraconensis*– i que tenen la seva rúbrica en el brutal setge de 1811 dut a terme durant dos mesos per l'exèrcit napoleònic del general Suchet, així com el seu impacte a la propera Mallorca, constitueix l'objectiu d'aquest treball.

Com és ben sabut, la Tarragona ibèrica, malgrat les seves impressionants murades ciclòpies, entra amb lletres grans a la Història a partir de la romanització, i gràcies a la invasió del sòl itàlic pels cartaginesos. Els romans, que llavors encara no han romanitzat el nord d'Itàlia, per tallar la comunicació amb la península ibèrica dels invasors cartaginesos, desembarquen a la ciutat grega d'Empúries el 218 a. C., i poc més de vint anys després –el 197– sobre les murades ibèriques tarragonines aixecaran les noves murades, que consoliden la ciutat com a capital de la *Hispania citerior*, en disputa amb Cartagonova.

Per aquests anys les Balears no interessaven, i els seus habitants, a excepció de la Ebusus púnica, romanen tranquils, amb els seus legendaris foners perseguint cabres, i construint talaiots i navetes com a habitacles. Han deixat de servir als exèrcits d'Annibal Barca. Ja no duen a Mallorca des de l'exterior, ni dones ni vi, els productes

cobdiciats, com recorda Estrabó. Segons aquest, una dona, quan arribava l'hora del canvi comercial, equivalia a deu homes. Serà uns deu d'anys després de conquerida Numancia el 133 a. C. i dominada la Celtibèria, quan els romans decidiran la conquesta de les illes, enteses, segons Floro, com a niu de perillous pirates. L'operació es produeix el 121 a. C. No tenim massa notícies, però sabem que la lidera Quintus Caecilius Metellus i que traslladen a les illes 3.000 *coloniariis*. Allò que no sabem és la seva procedència. En aquests moments històrics la Hispania Citerior encara té com a capital Carthago Nova. Aquests tres mil *coloniariis* serien segurament soldats veterans de les guerres de la Celtibèria. Ens diu Cristobal Veny, respecte a la colonització de les Balears: *Podemos imaginar a iberos, galos, ítalos, griegos* –de tot hi havia en aquells exèrcits– *y es quizá en el terreno de la lingüística donde se han conseguido resultados más sorprendentes, puesto que serán nuestros textos epigráficos los que nos permitirán acercarnos a la onomástica registrada, en la que descubriremos nombres indígenas prerromanos, aunque en inscripciones de formas y caracteres latinos.*¹

Malgrat això, la influència tarraconense es fa evident un segle després, segurament en torn a l'any 13 a. C. en ser creada per Octavi August la *Provincia Hispana Citerior Tarraconensis*, que tindrà com a capital Tarraco, amb la figura peculiar d'un *praefectus insularum Balearium*, depenent del governador –*pro legato*– de la Tarraconense, com ens recorden els estudis de Margarita Orfila i Esther Chavez.² Cristóbal Veny ens dirà: *“Es curioso observar que la ciudad balear más veces recordada epigráficamente es Palma, la cual aparece en tres distintas lápidas de Tarragona, siempre en la forma adjetivada de Palmensis, derivado de Palma y nunca de Palmaria”.*³ Possiblement també amb connexions tarragonines trobam el nom de Marco Craso Frugi, que suposam anomenat llegat d'Octavi August a la tarraconense, després d'haver exercit el Consolat l'any 14 abans de C. Ens dirà Veny, que *“durante la gestión de este posible cargo de gobernador de la Tarraconense habrían nacido las mutuas relaciones de amistad y confianza entre la ciudad mallorquina federada de Boccor y Marco Craso, relaciones que culminarían con la firma de la tábula de patronato del año 10 antes de J. C.”*⁴

La epigrafia segueix donant notícies de les connexions entre Mallorca i la Tarraconense. Existia una magistratura inferior de prefecte de costes marítimes. Doncs bé, aquest càrrec es posa de manifest en trobar-se a Tarragona el negatiu d'un padró que havia estat empotrat en un mur molt a prop de l'anfiteatre romà. En ell es llegia invertit, el nom d'un ciutadà de la Tarraconense, Tito Claudio Paulino, magistrat de la ciutat –*duumviro*– que havia estat *praefectus insularum Baliarium orae maritimae*.⁵

Però les relacions no seran exclusivament polítiques, sinó també comercials. Una indústria important per a la exportació de productes –la producció d'àmfores– la veim desenvolupada per Lucius Herennius Optatus, amb el seu segell tancat dins un

¹ VENY, C., “Aportaciones a la romanización de Mallorca según las fuentes epigráficas”, *Historia de Mallorca*, II, Palma, 1978, p. 100.

² ORFILA, M. ; CHAVEZ, E.: “Las Baleares durante el período Alto imperial”, *Historia de las islas Baleares*, IV, *Las Baleares en época romana y tardoantigua*, Palma, 2006, p. 138.

³ VENY, C., *Op. cit.*, p. 107.

⁴ VENY, C., *Op. cit.*, p. 112.

⁵ *Ibid.*

triangle, en ceràmiques trobades a Tarragona, Alacant, la Pollentia mallorquina i altres indrets del Llevant hispànic.⁶

Naturalment, en l'ordre eclesiàstic la primera cristiandat mallorquina quedarà vinculada a la metròpoli tarraconina. El testimoni d'un personatge del segle IV – Teodoreto de Ciro– ens parla de la arribada de Sant Pau a Hispania, i ens diu que després de les seves predicacions a l'Àsia i Grècia, es va dirigir a Itàlia i va arribar a Hispania i a les illes que es troben a la mar, proporcionant la utilitat de la seva paraula.⁷ A quines illes es refereix Teodoreto? Podrien ser les Balears, però ho deixarem en el dubte. El que és segur, segons Josep Amengual, és que el primer cristianisme illenc deriva de la conversió en el segle III d'un primer nucli hebreu, la qual cosa explica l'enigmàtica presència a Mallorca d'un primer bisbe, de nom Elies, netament jueu.⁸

Dins aquest contexte val la pena recordar les cartes del bisbe menorquí Sever a Sant Agustí, així com les d'un personatge anomenat Consenci, escrites entre el 419 i 420, dirigides també a Sant Agustí, mostrant la seva preocupació envers el moviment del Priscil·lianisme. Dit personatge, estudiat per Josep Amengual,⁹ malgrat escriuï des de les Balears, pareix ser nadiu de la *Tarraconensis*, amb nombrosos contactes i relacions amb la Gal·lia, que a més té com a confident a Tarragona al monjo Frontón, infiltrat en els cercles priscil·lianistes per a aconseguir informacions sobre aquesta doctrina, declarada herètica anys després, en el concili de Braga del 563.

A la segona meitat del segle V les relacions de les Balears es fan més evidents amb les autoritats africanes, a causa de que les illes mai arribaran a formar part ni de la monarquia ni de l'església visigòtica. Cristóbal Veny ens recordarà que “*nuestro primitivo cristianismo estuvo íntimamente ligado con las cristiandades del norte de África. De ahí proceden los platos de cerámica estampada roja con cruces gamadas, peces, rosetas, soldados con cruces, etc. las lucernas con iguales motivos religiosos y sobre todo los bellos mosaicos que decoraron nuestras basílicas paleocristianas*”.¹⁰

Les Balears deixen de pertànyer a la Tarraconense a partir del començament del segle V. La *Notitia Dignitatum* d'aquests anys acredita que l'anomenada *Diocesis Hispaniarum* creada en temps de Dioclecià es dividia en set províncies: cinc peninsulars, una africana i altre insular, la Balearica. Llorenç Pérez, seguint a Mommsen i Palenque, ens recorda que entre els anys 369 i 385 les Balears es constituïren en *provincia presidialis*, separada de la Tarraconense.¹¹

Des de llavors poques notícies tenim de relacions mútues. El Llevant hispànic, així com les illes, pateixen constants incursions, des de les dels vàndals, que incorporaran les illes al seu imperi nord africà, fins a les dels vikings, i al temps que Tarragona s'incorpora al regne visigòtic, les Balears, quan Belisari conquesta el nord d'Àfrica el 533, són incorporades a l'imperi Bizantí pel general Apolinar, adscrites a la província Mauritània II i constituint així mateix una província eclesiàstica que tindrà Palma

⁶ VENY, C., *Op. cit.*, p. 120.

⁷ VENY, C., *Op. cit.*, p. 130.

⁸ AMENGUAL BATLE, J., *Els orígens del cristianisme a les Balears*, Palma, 1992, I, p. 32.

⁹ AMENGUAL BATLE, J., *Consenci: correspondència amb Sant Agustí*, Barcelona, 1987, I, pp. 86-94.

¹⁰ VENY, C., *Op. cit.*, p. 126.

¹¹ PÉREZ MARTÍNEZ, L., “Mallorca cristiana”, *Historia de Mallorca*, II, Palma, 1978, p. 142.

com a metròpoli. Anys abans, en el sínode de Cartago, convocat per Hunneric el 484, havien assistit els bisbes Macari de Menorca, Elies de Mallorca i Olipi d'Eivissa, integrant província amb Cerdenya.

Tindrem que esperar al segle VIII per trobar noves relacions de les Balears amb Europa. Són els anys en que les illes apareixen en situació pràcticament independent de Bizanci, i en que, amb el perill d'una conquesta musulmana, el 799 demanen protecció a Carlemany, segons fonts carolíngies.

Poques coses més podem deduir de les relacions amb Tarragona en aquells anys. Amb la dominació musulmana, iniciada en el segle X i consolidada a principis del segle XI, per Mudjehid, walí de Dènia, sabem que dit personatge va fer donació al bisbe de Barcelona, Gilabert, de totes les esglésies de les Balears i de Dènia.¹²

Tindrem que esperar a principis del XII per tornar a descobrir les relacions entre Mallorca i Tarragona. La famosa incursió catalano-pisana, amb cabdills pisans, catalans i provençals, i encapçalada per Ramon Berenguer III, parteix de Salou el mes de juny del 1114 cap a Eivissa i després Mallorca. Curiosament, cent anys després, el novembre del 1228, serà Tarragona el lloc del famós dinar en que el comerciant barceloní Pere Martell conta al rei Jaume I i als magnats que l'enrevolten, les maravelles de les illes adjacents i la conveniència de la seva conquesta. No trigarà en fer-se realitat per acord de Corts de Barcelona del 20 de desembre següent, i serà un any després, el setembre de 1229, quan les costes tarragonines s'ompliran de vaixells, soldats i mariners per la magna empresa de la conquesta cristiana de Mallorca.

No tenim massa estudiada la participació tarragonina a la empresa. Tot pareix indicar que els magnats compromesos són més bé el bisbe de Barcelona, i nombrosos prohòmens del Rosselló, així com gents de Lleida, de Tortosa, ampurdanesos i d'altres indrets de Catalunya, el Rosselló i la Occitània. Ara bé, com hem dit, comptam amb una participació importantíssima de la Catalunya Nova: les gents de Tortosa, encapçalades pels cavallers del Temple. Hem de recordar que els templers participaren en el pacte de Tarragona d'agost de 1229, preparatori de la invasió de Mallorca, i que en la conquesta de l'illa constituïren l'única orde militar que va intervenir. De fet, en l'operació destacaren el templer Ramon Serra, Perelló de Pacs, Bernat Champans, Pere Ravan i Ramon Bacó. En el repartiment de Mallorca i sota la pressió del gran Mestre templer, desplaçat a l'illa, l'Orde va rebre 525 cavalleries de terra a la zona de Pollença, amb l'obligació de servir amb quatre cavalls armats, així com 365 cases i 54 obradors a Palma, concretament al raval de les torres de la Gomara, on encara el lloc és conegut com de les torres del Temple. Que tortosins són els pobladors que acudeixen amb els templers, és absolutament cert. El parlar dels tortosins encaixa perfectament amb el parlar pollencí, diferent del de la resta de l'illa. La clau pot ser resideix en la repoblació templera de fa set-cents anys.

Encara que el rei en Jaume a la seva Crònica no ens deixa constància dels noms del templers que el varen acompanyar, a la *Història General del Reino Baleárico*, de Joan Dameto, s'ens parla dels cavallers Berenguer d'Anglesola, Pere de Montecateno, gran prior de Catalunya, Guillem d'Ulmis, Dalmau Desfar, Tomàs de Llupià,

¹² PUIG I PUIG, S., *Episcopologio de la sede barcinonense*, Barcelona, 1929, p. 118.

Marimon de Plegamans, etc. i ens recorden l'autor: "sirvieron al rey con alguna gente pagada a su costa",¹³ a la que posteriorment es devien afegir altres pobladors dels llocs de Tortosa, situats sota la jurisdicció templària.

La influència de la Carta de Població tortosina de 1149, arquetip de les cartes de població de la Catalunya Nova, sobre la de Mallorca de 1230 és més que evident: deu dels seus trenta-set capítols s'inspiren o són versió textual de la carta tortosina. Però existeix un altre detall de caràcter institucional que vincula del dret tarragoní amb el de Mallorca: la Comunitat de municipis del Camp de Tarragona. Com ja vaig mostrar a la meua tesi doctoral –*El Gran i General Consell de Mallorca*–¹⁴ aquest organisme, assemblea parlamentària, com l'anomenat *Sindicat de Fora*, ofereix interessants similituts amb el Consell creat per a la defensa del camp tarragoní, amb seu a la Selva del Camp, nascut el 1305, i acuradament estudiat per Fort i Cogul.¹⁵

Varen passar un parell d'anys, i a Eivissa, conquerida el 1235, varen desembarcar els tarragonins en l'host de Guillem de Montgrí, arquebisbe electe de Tarragona i administrador de l'arxidiòcesi, porcioner de la conquesta que renunciarà als seus càrrecs eclesiàstics per poder organitzar el seu senyoriu eivissenc. En tot cas, a l'illa es mantindrà fins el segle XVIII la jurisdicció eclesiàstica de la mitra tarragonina. També el característic parlar català de l'illa, diferent del mallorquí i menorquí, pot explicar-se en base a aquest fil conductor, que imposa indubtables lligams amb la *Tarraconensis*.

Durant els segles successius, el nom de Tarragona, al menys en els topònims dels seus pobles, es mantindrà en nombrosos llinatges dels habitants mallorquins –els Reus, Morell, Alcover, Valls, Vilallonga, Móra, etc. – i, sense cap dubte, en les relacions comercials entre els seus ports principals: les línees marítimes regulars entre Palma i Tarragona, constituïren una realitat constant durant el segle XIX i primeres dècades del XX.

2. La "guerra del Francès" i el setge de Tarragona

Sovint als mallorquins ens crida l'atenció això d'anomenar "la Guerra del Francès" a la resistència catalana envers l'invasor napoleònic. Ja li haurien pogut donar un altre nom, perquè lo que es diu guerres contra els francesos, els catalans han tingut no cada any, pero sí cada segle de la seva història. Fins i tot la guerra contra el borbònic Felip V, no deixa de ser també una guerra contra els francesos.

A Catalunya la guerra contra el francès, com havia succeït durant l'anterior Guerra del Rosselló, adquireix una entitat molt superior a la de la resta d'Espanya. En un curiós gravat de Luigi Fabri, sobre dibuixos d'Antoni Rodríguez, de principis del XIX, pertanyent a una col·lecció dedicada al conflicte bèl·lic, apareix una imatge de la mare pàtria, que és enderrocada pels soldats napoleònics, mentre que una cinquantena d'espanyols intenten mantenir-la alçada. Cada un d'ells porta el seu vestit propi de la terra. Doncs bé, el patriota que més es distingeix, situat a primer lloc, amb el seu trabuc, la seva barretina i la seva faixa de pagès, és naturalment català. El mallorquí apa-

¹³ DAMETO, J., *Historia General del Reino Baleárico*, en *Historia General del Reino de Mallorca*, edició corregida y anotada por el Dr. D. Miguel MORAGUES y D. Joaquín María BOVER, III, Palma, 1840, p. 713.

¹⁴ PIÑA HOMS, R., *El Gran i General Consell. Asamblea del Reino de Mallorca*, Palma. IEB, 1977.

¹⁵ FORT I COGUL, E., *Noticia històrica d'una singular institució medieval: la Comunidad de pobles del Camp de Tarragona*, Barcelona, 1975.

reix, amb aire dubtós i molt endarrerit, sense cap dubte. El dibuixant no s'equivocava. Les illes vivien una altra història, allunyades del conflicte, gràcies als vaixells britànics. Malgrat això, col·laboraren amb nombrosos efectius militars, al llarg de la guerra, tant en els camps de batalla catalans com valencians. No hem d'oblidar la dissortada expedició del general Vives, ni la venturosa del general Wittingham, que en els seus últims trets intervindrà durant la retirada dels francesos de Tarragona.

Hem de pensar que per als catalans la guerra del francès va ser una autèntica guerra de la Independència. Mentre que a la resta d'Espanya s'instaurava una dinastia estrangera, la de Josep I, sostinguda pels exèrcits napoleònics i les idees de la Revolució francesa, a Catalunya, annexionada a l'Imperi fins a la línia de l'Ebre, el que estava en joc era lluitar de nou contra el domini dels antics mandataris carolingis. Això explica moltes coses, i naturalment la impressionant resistència catalana. No oblidem que el 1809, durant la governació del duc de Castiglione, Napoleó establí "governos particulars" a Catalunya i també a Navarra, a Biscaia i a Aragó, amb la voluntat inequívoca d'annexionar el Principat a l'Imperi, com arribarà a establir-se en els decrets de 12 de gener i 2 de febrer de 1812. Ja abans, des del 1811, amb el pretext d'una administració més sana i eficaç, s'havia imposat a Catalunya la llengua francesa, i decretat una nova justícia, un nou sistema fiscal i unes noves municipalitats seguint el model francès.

Com és ben sabut, l'aixecament contra l'intrús, una vegada conegut el 2 de maig a Madrid, té a Lleida, com a la primera ciutat del Principat que s'aixeca contra Napoleó. Es produeix el 28 de maig, amb la creació d'una junta, presidida pel Bisbe i amb vint-i-nou representants de tots els estaments socials. Com ens recorda Vicens Vives,¹⁶ l'estil dels aixecaments fou divers; purament patriòtics, com a Lleida dirigits pels sectors conservadors; populars, com a Girona i Tortosa; o revolucionaris com el protagonitzat a Igualada o Manresa, de caire anàrquic i radical, contra les autoritats locals i contra els francesos. Molt prest, el 18 de juny, és creada la Junta Superior de Catalunya, formada per un representant de cada districte o corregiment del Principat. Són moments d'eufòria, davant uns exèrcits francesos desconcertats. El general Joan Miquel Vives i Feliu, arribat des de Mallorca amb un exèrcit professional i de voluntaris –les milícies provincials– assetjarà Barcelona, en mans dels francesos, però el general Gouvion-Saint-Cyr el derrotà a Llinars –febrer de 1809– i canvià la situació, passant a la ofensiva i dirigint-se a Girona per assetjar-la.

Els anys 1810 i 1811 seran els de les grans victòries napoleòniques a Catalunya. Com ens recorda Puig i Oliver, "*el 2 de gener de 1811 Tortosa va capitular, i el general Suchet, des d'Aragó, inicià tot d'una l'atac a Tarragona, on eren –caiguda Lleida– els organismes directius del Principat. El capità general Campoverde, de fracàs en fracàs, va abandonar Tarragona, deixant el general Contreras com a cap militar de la ciutat, el qual va fer tot el que va poder per allargar el setge, esperant un ajut de Campoverde que no li va arribar mai. Tothom va col·laborar a la defensa, sovint heroicament i amb una tal obstinació que la pressa de Tarragona va assolir un clima terrorífic: exacerbat els ànims dels imperials, els homes de Suchet es lliuraren*

¹⁶ VICENS VIVES, J., "La Guerra del Francès o de la Independència separa dos móns a Catalunya", VVAA, *Moments crucials de la història de Catalunya*, Barcelona: Edicions Vicens Vives, 1962.

a una brutal matança; més de 5.000 assassinats, la majoria degollats, va ser el balanç d'una follia de sang sense precedents a Catalunya".¹⁷

Dins el context bèl·lic, no pocs mallorquins, derrotat Vives, van haver de tornar a l'illa o retirar-se a altres indrets. Un bon grapat resistiria a Tarragona. Al Llibre de Baptismes de la parròquia palmesana de Sant Nicolau, corresponent als anys 1806-1809, trobem el següent registre: “a los nueve días del mes de julio del año de mil ochocientos nueve, el infrascrito, con la debida licencia, bautizó una niña nacida a las once de la mañana del día antecedente, hija legítima de Gaspar Homs, cabo primero de la primera de granaderos del Regimiento Provincial de Mallorca y de Francisca Busquets, consortes, esta natural de la villa de Reus, Principado de Cataluña, aquel natural de Palma”.¹⁸ Això demostra com els mallorquins que arribaren a terres continentals el juny de 1808, una vegada derrotades les seves unitats, es mourien per terres del Principat, per finalment tornar a Mallorca, qualcun d'ells casat amb una al·lota de l'entorn bèl·lic. És el cas de Gaspar Homs, que torna a la seva terra el 1809. Els seus pares, Jaume i Joana-Aina Canyelles, se n'alegren de la seva tornada, la qual cosa molts dels seus correligionaris no hauran aconseguit pas, però amb la sorpresa afegida d'una nora catalana, que a més porta una néta en el seu ventre. Està clar, l'amor i la guerra actuen junts, encara que sigui a la peculiarment feïnera ciutat de Reus.

3. Arribada a Mallorca de les víctimes de la desfeta

La caiguda de Tarragona, després de dos mesos de setge, es produeix el 28 de juny de 1811. A Mallorca els aconteixements s'han viscut dia a dia, amb informació puntual apareguda en el “Diario Politico de Mallorca”, fundat el 1808 i que dona compte dels esdeveniments, dins un clima que crida a l'esperança, sobre tot a tants de milers de refugiats que la necessiten, arribats des del començament de la guerra.

No hem d'oblidar que els socors a Tarragona des de Mallorca s'han de entendre en base a l'enteniment amb la flota britànica. Ja en començar la guerra, el 4 de juny de 1808, la Junta suprema de Govern de les Balears havia subscrit unes capitulacions de pau i col·laboració amb l'almirall Collingwood, que permetrien la custòdia dels vaixells mallorquins dirigits a la península. Així veurem la lombarda Lucifer, comandada per Robert Hale, custodiant una primera tramesa de soldats en auxili de Tarragona, concretament 300 homes i una partida de cavalls d'Hússars, com ens recorda Miquel Ferrer en el seu estudi del conflicte.¹⁹

En el començament del mes de juny, si ens fixem en els vaixells que arriben a Mallorca, la major part procedents de Tarragona i Vilanova, la desfeta pareix evident, però els diaris parlan del reagrupament de la cavalleria d'Arola i l'arribada d'auxilis de València. Fixeu-mos: el dia 16 de juny el moviment al port de Palma, segons el “Diario politico de Mallorca” és el següent: “de Malta, llegada de tres polacras y la fragata de los capitanes otomanos Papa”, que duen provisions de blat, i de Tarragona “la polacra la pelegrina con su capitán Salvador Fortuñy, catalán, con 38 pasajeros

¹⁷ PUIG I OLIVER, L., “Els catalans i la Guerra del Francès (1808-1814)”, *Història de Catalunya*, IV, Barcelona, 1979, p. 126.

¹⁸ Arxiu Diocesà de Mallorca, *Llibre de Baptismes parròquia de Sant Nicolau, anys 1806-1809*, f. 74.

¹⁹ FERRER FLÓREZ, M., “Historia política contemporánea de Mallorca (1808-1868)”, *Historia de Mallorca*, coordinada per J. MASCARÓ PASARIUS III, Palma, 1974, p. 359.

particulares, 28 prisioneros franceses y 8 militares de escolta, y el jabeque correo san Buenaventura, con su patrón Mateo Alorda, 20 pasajeros y cargo de harina".²⁰ El dia 17 arriba "de Villanueva, el pinque San Juan, con su patrón Gabriel Sacarés, mallorquin, 42 pasajeros y cargo de varios géneros".²¹ Pocs dies després, el dia 20, es registra l'arribada, procedent també de Tarragona, "del jabeque el Carmen, con su patrón Jaime Ramis, mallorquín, con 37 pasajeros, y la fragata la manresana, con su capitán Francisco Maristany, catalán, con cargo de cueros, cacao, papel y 36 pasajeros particulares", així com de Spezia "la polacra Pelia, con su capitán Francisco Arzopando, inglés, con cargo de 4.500 toneladas de trigo. Declara el capitán que en el canal de Malta y Sicilia tuvo un combate con corsarios franceses, los cuales le mataron dos hombres y dejaron siete heridos que traen a puerto".²²

Aquestes notícies tant sols constitueixen una mostra d'allò que està succeint. Miquel dels Sants Oliver, d'un quadern manuscrit de Josep Barberí, historiador i cronista del regne, ens proporciona el següent relat: "En una sola semana del mes de junio entraron 700 pasajeros. El 5 de julio llegan, de Villanueva, siete barcos, entre mayores y menores, con 107 pasajeros; el 6 de julio llegan del mismo punto veintidós buques y dejan en el muelle, a la inclemencia, 540 pasajeros. En este convoy y en otro de cuarenta velas que arribó el día 4, llegaron los miserables testigos de la crueldad de Suchet, a saber: parte de los que estaban embarcados delante de Tarragona, pendientes del ataque del 28 de junio, y parte de los que habían huido a Villanueva de sitjes. Llegados a este punto los franceses el día siguiente, las gentes se daban tanta prisa para embarcarse, que murieron muchos ahogados. Causa compasión el ver tantas desgracias y miserias", ens diu Barberí, segons manifesta Oliver.²³

Per la seva banda, precisa Oliver, recollint els testimonis del mateix Barberí i els que diu verbals del tarragoní Juan Mañé Flaquer: "Del trágico pasaje formaban parte heridos en las mismas calles de Tarragona, mujeres atropelladas, madres que en la confusión de la huida habían perdido de vista, acaso para siempre, a sus criaturas, familias de ocho individuos que en el trayecto comprendido entre su vivienda y el muelle habían ido dejando, arcabuceados a quema ropa, desde una ventana o a doblar una esquina, al padre y dos hermanos; niños u niñas de cuatro, cinco y seis años, completamente solos, acaso huérfanos, desmemoriados por el efecto de la sanbre y del estampido, que no supieron jamás dar noticia ni de su apellido, ni de su origen. Tal fue la sangrienta jornada en que murieron asesinas 4.000 personas".²⁴

Oliver, home de tarannà progressista i sòlid intel·lectual, que el 1904 abandonarà Mallorca per passar a Barcelona, on participarà en la fundació de l'institut d'Estudis Catalans i serà Director de la Vanguardia, continua diguent-mos, en base al testimoni de Juan Mañé: *En aquellos embarques tumultuosos alternaron los actos de salvajismo y ferocidad, propios de los grandes pánicos, con los rasgos de una caridad llevada al heroísmo. Hubo jefes y oficiales de la guarnición de Tarragona que desertaron envueltos entre colchones, hombres fornidos que a viva fuerza tomaban el pues-*

²⁰ *Diario Político de Mallorca*, 167, año IV (1811) p. 664.

²¹ *Ibidem*, p. 668.

²² *Ibidem*, p. 680.

²³ OLIVER, M. S., *Mallorca durante la Primera Revolución*, Palma, 1901, p. 350.

²⁴ *Ibidem*, p. 351.

to a débiles mujeres, frailes que cogían en brazos a criaturas abandonadas, poniéndolas a salvo aún a costa de su propia existencia, domésticos que exponían su vida para conservar los ajuares y peculios de sus amos. Un dependiente del impresor Brusi, a quien había sido confiado un gran talego lleno de monedas de oro, cayó al mar por haber zozobrado el bote que le conducía al barco. Unos marineros se echaron al agua y después de largos momentos de angustia fue sacado a salvo, ya sin sentido, pero abrazado fuertemente al depósito encomendado a su fidelidad. He aquí como cuenta una de las expediciones un viajero: Tuve feliz viaje y mal pasaje, en un barco compendio del arca de Noé –hombres, mujeres parturientas, sus niños, perros, gatos, loros, cotorras, equipajes, todo mezclado–. Llegados a Palma, la lluvia, la intemperie y la escasísima alimentación se encargaban de volver enfermos a los sanos. Baúles y maletas habían quedado abandonados sobre los andenes de los puertos de Tarragona y Villanueva, siendo recogidos por otros fugitivos que al llegar a Palma los ponían a disposición de los dueños”.²⁵

A les pàgines del Diari de Mallorca de 30 d'agost, quan ja han transcorregut dos mesos de la desfeta, apareix el següent anunci: “Una señora, al embarcarse en Tarragona a fines de mayo para ésta, confundió su baúl con el de un eclesiástico secular y desea cambiarlo”.²⁶ Podem imaginar el que és perdre una maleta quan vas de viatge. Doncs imaginem el mateix en aquells dramàtics moments. Aquella pobre dona, com canviar els missals del capellà per les seves molt necessàries calces? L'anunci no era qüestió banal. Els carrers de Palma s'omplien de refugiats demanant caritat. La paraula “català” es converteix en sinònim de captaire. En el “Diari de Buja” apareixen testimonis: “Dí unos ochavos a un catalán que porfiaba...” “Hice limosna a cuantos catalanes encontré”.

4. La resposta dels mallorquins

La Mallorca de principis del XIX compta amb uns 130.000 habitants, dels quals uns 33.000 habiten la ciutat de Palma. Segons les dades disponibles el nombre de refugiats procedents de la península passaria de 40.000, essent el moment àlgid l'any 1811, anomenat “l'any del catalans”. Aquests refugiats constitueixen l'entramat més divers, i esdevindrien una autèntica revolució. Ens dirà Oliver: “El bullicio que aquí trajeron los advenedizos, las novedades continentales de las que fueron portadores, el tráfico mercantil que desarrollaron, las industrias que introdujeron, las modas que comunicaron y el aspecto de vida alborotada que tomó una ciudad tranquila y soñolienta, hubieran ofrecido materia suficiente a Pérez Galdós para un de sus episodios Nacionales”.²⁷ Coincidien refugiats de tota casta, mercaders i empresaris, aventurers, artistes, soldats fugitius, ferits de guerra, etc. Com ens diu el mateix autor, “principes y dignidades de la Iglesia alternaban, en la solidaridad del peligro, con legos y feligreses humildísimos: Junto a condesa encopetada o la elegante damisela, venían, sucias y astrosas, las pobres viudas de los héroes muertos en la defensa de las plazas sitiadas”.²⁸

---

²⁵ *Ibidem*, p. 347.

²⁶ *Diario Político de Mallorca*, año IV, n° 337, p. 962.

²⁷ OLIVER, M. S., *Op. Cit.*, p. 339.

²⁸ *Ibidem*, p. 347.

I alló que era d'esperar: la tragèdia dels uns es converteix en benefici dels altres. Mai es produirà a Mallorca una especulació més ferotge. Com recorda també Oliver, “*desde mediados de 1809 van en aumento los anuncios solicitando colocación, las ofertas de servicios, la petición de casas para alquilar, la apertura de tiendas, la inauguración de fondas y casas de huéspedes*”. D'aquests establiments no mancan els dedicats als catalans. Així a la plaça de Sant Antoni s'anuncia “*La fonda de los catalanes*”; al carrer de Puigdorfila la casa d'hostatges anomenada “*la Catalana*”; i a la Costa de sa Pols es dona de menjar “al estilo de Barcelona, per dos pesetas comida y cena”. Tot puja a preus astronòmics, sobre tot els lloguers i els queviures bàsics. Els ingressos obtinguts per la Duana, que l'any 1810 ascendiren a 188.485 reials, l'any següent ascendiran a 735.110, triplicant-se, segons manifesta el Consolat de Mar en una informació del 1812.²⁹

I mentrestant, manca de solidaritat? Haurà de tot, com sempre. Ja hem vist que voluntaris mallorquins o arribats des de Mallorca no hi falten en el setge de Tarragona, i no oblidem que durant dit setge, a principis de juny, a Mallorca es promou una convocatòria de donatius, dels quals cada dia els diaris donen compte, amb els noms i aportació dels donants, molts de l'alta aristocràcia, però també dels gremis i dels ajuntaments.

És més que significativa una proclama patriòtica de l'onze de juny, que ens mostra amb tota claretat que els illencs no es senten aliens a la situació i a les seves conseqüències, per molt que els vaixells anglesos els estiguin protegint. Diu la proclama: “*¡Patriotas! ¿Podeis mirar con indiferencia la crítica situación Quién hay que no sea interesado en la conservación de un punto cuya pérdida pudiera causar con el tiempo la de la isla? Y entonces, el eclesiástico despojado de su prebenda o beneficio; el religioso arrancado del santo asilo que escogió; el noble propuesto a una gavilla de infames; el hacendado viendo a sus bienes víctimas de la rapiña de sus verdugos, el soldado arrastrado con violencia a sostener con su sangre la usurpación y la injusticia ¿no llorarían sin fruto la enorme apatía con que miraron los progresos de los asesinos de Tarragona?....¿Creed, patriotas, que esas fatalidades son temibles, si se perdiera la fidelísima Tarragona, punto de apoyo, ahora más que nunca de nuestro ejército de Cataluña. ¿Para quando, pues, guardamos nuestros sacrificios, si no lo hacemos al presente? ¿Para quando reserva el prebendado aquella parte de sus rentas tan útiles al primero y mayor de los pobres, que es el Estado?*”.³⁰ Fixeu-mos en com l'anònim redactor de la proclama és ja ben conscient de la utilització d'uns misatges molt propers al món liberal que imposaran les Corts de Cádiz.

La Junta Superior del Govern de Mallorca pocs dies abans ja ha pres la decisió d'implicar-se –la proclama actua per encalenticar els ànims– i no tan sols per la realitat que es fa evident, sinó també en base als requeriments de la Junta Superior de Govern del Principat, que ha desplaçat a l'illa als comissionats Felix Gibert i Don Felix Bastons, per “*recabar auxilios de toda especie para la defensa de la plaza de Tarragona, que se halla sitiada por los enemigos*”. I dita Junta, per donar transparència a l'operació, acorda set dies després, no simplement actuar sinó que “*se dé noticia por el*

²⁹ *Satisfacción del Consulado*, Palma, 1812.

³⁰ *Diario Político de Mallorca*, año IV, nº 162, p. 641.

Diario de esta Ciudad de las cantidades que cada cuerpo —eclesiásticos i seculares— o particulares, depositen en la Tabla numularia —el banc municipal— al expresado fin y por el orden que se vayan entregando”. Tot seguit adverteix que “*el cuerpo de la nobleza acordó contribuir con cuatro mil duros, los que deben repartir entre los individuos que la componen, por reglas de catastro, o proporción de los bienes que poseen*”.³¹ Quan i com arribarien els donatius a Tarragona? Segurament mai. La recaptació comença el primer de juny i quan es produeix la desfeta, el dia 28, encara està oberta. El capítol catedralici ha donat 1.000 lliures i els ajuntaments dels pobles entre les 10 i les 100 segons les seves possibilitats, i gremis com el de teixidors 26 lliures, el de boters 24, i el de ferrers altres 17.³²

Personalitat sens dubte vinculada al moment històric serà el liberal mallorquí Miquel Oliver Salvà, que a principis del XIX, traslladat a Tarragona, es dedicarà al comerç de cereals. Quan s’inicia la Guerra, com a vocal de la Junta Suprema de Tarragona serà el primer comissionat a Mallorca per cercar auxiliis. Quan Tarragona cau en mans dels francesos, torna a Palma on serà membre del Consolat de Mar i Terra, i promourà la reforma del port. De nou a Tarragona el 1814, ocuparà diversos càrrecs municipals, i el 1826 s’instal·larà a Barcelona, on tenia fabriques d’aiguarent i sabó, essent elegit l’any 1837 primer alcalde constitucional de la ciutat.³³

Tornem a la tragèdia de la guerra. El miler, si no més, de refugiats tarragonins arribats a Mallorca patiran múltiples penúries. Molts resten pels carrers de la ciutat i dels pobles sobrevivint com poden. Aviat s’encunyaran uns dits populars que roman- dran a la memòria col·lectiva: “Tens més fam que un soldat de Tarragona”, o aquell, que és pitjor, i que ha quedat com expressió de despreci i desitg d’allunyament del que t’envolta: “A Tarragona fa bon sol”. Malgrat això, el cos social és receptiu davant la tragèdia. Arribat l’any 1812, es farà imprescindible la distribució d’una “*sopa económica*” per els diferents barris de Palma, designant-se una comissió, integrada per dos regidors, dos canonges i dos cavallers, per dur a terme el projecte. Fins i tot no són pocs, com el doctor Antonio de Almodovar, “*médico consultor de los reales ejércitos*”, que assisteixen gratuïtament als refugiats, sense cap altre compensació que “*la satisfacción de haberles procurado algún consuelo*”.³⁴

Es comprèn perfectament la queixa de tot un personatge tarragoní, Josep Antoni Castellarnau, que refugiat també a Mallorca amb la seva dona i sis dels seus fills — el major resta a la península, lluitant com a capità d’una companyia de tiradors— demana a la seva tia política Antònia d’Areny, vídua de Carles Castellarnau, resident a la vila d’Alins, al Pirineu lleidetà, que li faci arribar, per poder subsistir, les quatre mil lliures que li deu de l’administració de les fargues, de les quals és copropietari. Hem de recordar que els Castellarnau eren anomenats els “senyors del ferro” des del segle XIV. Per tot això li precisa Castellarnau a la seva tia, en data de 26 de març de 1812: “*unicament em pot obligar la urgencia ab que me encontro, pues en altra situació estaria molt distant de molestar a vostè ab los temas que ara me obliga la precisió y*

³¹ *Ibidem*, n° 171, p. 678.

³² *Ibidem*, n° 171, p. 679.

³³ OLIVER SALVÀ, G., *Memorias económico-políticas escritas en diversas épocas y por diversos motivos para la prosperidad de España*, Barcelona, 1820.

³⁴ OLIVER, M. S., *Op. Cit.*, p. 355.

necesitat urgentíssima en que me trobo, en un país estrany y havent perdut lo meu patrimoni. Dichosa vostè que fins ara ha tingut la dicha de poder permaneixen en la sua casa y res ha perdut de lo que era seu".³⁵ Castellarnau havia arribat a Mallorca, com altres refugiats, no sense recursos, però ja els tenia més que esgotats. Així dirà a la seva parenta: "*La mia situació es ja tan crítica que estich ab los majors apuros per poder alimentar a ma numerosa familia, la que està ja reduida a lo precís e indispensable per poder subsistir, trobant-me en lo cas de haver tingut que vendre las pocas alajas que poguerem salvar de Tarragona y sens la menor esperansa de trauer ni un maravedís de tot lo que posehia en dita ciutat y sas immediacions, perquè totas mes hisiendas están confiscadas per lo govern francès*".³⁶ Com pensava Castellarnau que li arribarien els diners a Mallorca? Cal suposar que de la manera més segura, o sigui mitjançant les connexions mercantils i els seus reconeguts instruments de canvi.

I ara, una cosa: Exagera Josep Antoni Castellarnau, amb això de trobar-se a un país estrany? Tan diferent és Mallorca de la seva terra d'origen? Això dels "Països catalans" és una entelèquia? Creim que no. Històricament, diguem que des de sempre, a Mallorca els seus habitants es divideixen en "naturals" o fills de la terra, forasters i catalans, que no són ni l'un ni l'altre. A més, a Castellarnau no li manquen amistats a Palma. Comparteix exili amb els seus parents i veïns del carrer Cavallers –els Montoliu– i no hem d'oblidar que un fill d'aquesta família –Plàcid de Montoliu i Sarriera, intel·lectual i polític destacat de la Catalunya noucentista,³⁷ casarà uns anys després amb Pilar de Togores i Safortesa, filla del novè Comte d'Aiamans. Aquest –Josep de Togores i Sanglada– és figura cabdal del primer liberalisme mallorquí. Ha estat dirigent a Mallorca, com a bon il·lustrat, de la Societat Econòmica d'Amics del País, al igual que els Montoliu i Castellarnau a Tarragona. Sens dubte hi ha una notable sintonia entre les tres famílies, social, intel·lectual i políticament parlant. No oblidem que Togores, a més de militar i polític serà un distingit escriptor. La seva obra poètica va ser publicada per Joan Mas Vives l'any 1994.³⁸ Durant la guerra, Togores serà regidor de l'Ajuntament de Palma; l'any 1809 formarà part de la Junta Central traslladada a Cádiz, i el 1810 ascendirà a brigadier d'infanteria, comandant el segon batalló de milícies que es traslladarà a la Península el 1812, retornant a l'illa l'abril de 1813.

Gràcies a l'arxiu Nubiola i Castellarnau, sabem que aquest Josep Antoni Castellarnau, diputat a corts per Tarragona de la mateixa manera que Montoliu,³⁹ també aleshores refugiat a Palma, no s'avorreix. Hem de recordar que la ciutat, lloc de refugi de tants d'espanyols diversos, canviarà totalment la seva fesomia durant aquests anys de guerra. Oliver ens comenta la nova situació i ens recorda com els quaranta mil refugiats que arribaren a l'illa ho varen transformar tot, des de l'alimentació, fins la moda i els divertiments –la gent en aquestes situacions vol divertir-se i oblidar– adquirint notable importància els balls i el teatre. Així ens dirà: "*¡El baile y el teatro! He aquí*

³⁵ Arxiu Xavier Nubiola i Castellarnau. Correspondència Josep Antoni Castellarnau, any 1812.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ YXART Y DE MORAGAS, J., *Estudio biográfico de Plácido de Montoliu y Sarriera*, Tarragona, 1946.

³⁸ MAS I VIVES, J., *Josep de Togores i Sanglada: biografía d'un il·lustrat liberal*, Montserrat: Publicacions de l'Abadia-UIB, 1994.

³⁹ PIÑA HOMS, R., "Los Diputados catalanes y mallorquines", en *Cortes y Constitución de Cádiz*, Madrid, 2011, I, pp. 308-333.

las distracciones mundanas que atraen por igual a refugiados y a mallorquines amigos de divertirse”.⁴⁰

Castellarnau anirà al teatre, segurament amb la seva dona, la gironina Maria de Camps, dama de singular bellesa, que no podrà resplendir amb vestits de brocat d’or o plata fina, perquè, com diuen els reglaments del moment, *sólo se permite la mantilla terciada a la valenciana, el rebocillo mallorquín y la capucha de Cataluña*. El teatre de Palma, edificat 40 anys abans, disposa de setanta *palcos*, distribuïts en quatre plantes, i una platea per albergar uns tres-cents espectadors, asseguts en bancs de fusta. Ens dirà Grasset de Saint Sauveur, viatger francès a la Mallorca d’aquests anys, respecte a les representacions teatrals, que –en traducció a l’espanyol d’Oliver– *“se componen de muchas piezas de diferentes géneros. La primera es una tragedia o una comedia; viene luego una tonadilla, fragmento de música española. Es una cantata que consiste casi enteramente en gorgoritos, tan fatigosos para el espectador como para el cantante, y a la tonadilla sucede el baile, bolero o fandango, danza española muy del gusto del público, ejecutada por un bailarín y una bailadora”*.⁴¹

D’aquell ambient teatral conservarà Castellarnau el fulletó d’una cançó de moda, distribuïda entre el públic, i que cantaran els assistents. Diu així: *“Canción patriótica, cantada en el teatro de Palma el día 14 de febrero de 1814 en celebridad de haberse abierto las sesiones del Congreso Nacional en la capital de Monarquía* –eren les corts de la segona legislatura, instal·lades a Madrid, ja a la espera de la tornada del seu rei legítim– *Gloria eterna al augusto congreso, que a la España del polvo sacó, Y una patria dó vivir felices, con sus leyes nos constituyó”*.⁴² No oblidem que Castellarnau, quan sigui el moment, servirà càrrecs amb els absolutistes, acceptant el de regidor el 23 d’octubre del 1814, però també en els anys del trienni liberal. En qualsevol cas no deixa de mostrarse escèptic davant la política. En una de les cartes al seu cunyat Narcís de Camps, li recordarà que entre els liberals aprofitats, també hi ha *“militares que están llenos de juicio y que saben que el estado los mantiene para que sean sus defensores y no sus opresores* –directa referència al golpisme– *así como clérigos y frayles que no han profanado la cátedra del espíritu santo, haciéndolo servir de tribuna revolucionaria”*.⁴³

Que Castellarnau és un autèntic patriota no hi ha cap dubte. Amb el comentat fullet del teatre de Palma, custodiat entre els seus papers com una reliquia, Castellarnau tornarà a Tarragona el maig de 1814, on trobarà el seu Palau encara dret, però sense cap moble ni objecte de valor. El saqueig dels uns i dels altres ha estat molt efectiu.

Qui li hagués dit, durant els seus moments d’angoixa, que passats els anys, a finals de segle, el 1890, arribaria a Mallorca un nét seu, Joaquim de Castellarnau i Balcells, aquesta vegada no com a refugiat, sinó com a Governador Civil de les Balears, i el seu besnét, Josep de Castellarnau i de Miró? Aquest últim arribà a Mallorca el 1900 com a interventor del Banc d’Espanya, i va contreure matrimoni amb la ma-

⁴⁰ OLIVER, M. S., *Op. Cit.*, p. 392.

⁴¹ GRASSET DE SAINT-SAUVEUR, A., *Voyage dans les îles Baléares et Pithiuses: fait dans les années 1801, 1802, 1803, 1804 et 1805*, París 1807, p. 114; traducció feta per OLIVER, *Op. cit.*, p. 397.

⁴² Arxiu Xavier Nubiola i Castellarnau. Papers Josep Antoni Castellarnau, anys 1810-1814.

⁴³ ROVIRA, S., *Els Castellarnau, senyors del ferro*, Tarragona, 2009, p. 157.

llorquina Francisca Fuster, vivint a la casa familiar de Palau Reial 14.⁴⁴ Casa Fuster no tindrà pati amb escala gòtica, ni saló de ball, com a Casa Castellarnau, però disposarà de cambres suficients per instal·lar els retrats dels seus besavis –Josep Antoni i Maria Antònia, els mateixos Castellarnau refugiats a l'illa quasi un segle enrere–. Dits retrats tornaran temps després a Tarragona, donats per la seva vídua Francisca al seu germà Carles, i avui presideixen un dels salons de la casa-museu del carrer Cavallers. També a Can Fuster serà instal·lada bona part de la biblioteca Castellarnau i l'emblemàtic Betlem, obra dels germans Agapito i Venanci Vallmitjana, abans, durant mig segle, conservat i exhibit al palau tarragoní, com ens recorda Salvador Rovira en el seu estudi sobre els Castellarnau i el seu casal, amb una acurada descripció del Betlem i del seu impacte a les festes del Nadal tarragoní de mitjans el XIX.⁴⁵

Conclusió

La Història és mestre de vida, sens dubte, encara que, com en el cas de qualsevol mestre, no sempre sigui tinguda en compte. I aquesta petita història no deixa de oferir-nos els seus missatges.

Podriem dir, en primer lloc, que la geografia mana. Un no creu massa en l'esperit del poble, ni per tant en els nacionalismes romàntics. Els humans som molt parells els uns amb els altres, pràcticament iguals, avui o fa dos mil anys, però també és veritat que la geografia en bona mesura ens mana. Les gents obertes a la mar són més receptives que les tancades a les muntanyes. Els illencs de qualsevol casta, començant pels britànics, pensam que el món es divideix entre els que són de la illa i els de fora d'ella. A més, recordem que la Geografia és també clima, natura, i amb ella flora i fauna, que també condicionen en bona part la personalitat terral. Això ens fa comprendre millor que les gents tarragonines, bé per la proximitat geogràfica, bé pels elements comuns que ofereixen ambdues terres, agricultura inclosa, mai hagin considerat estranys als mallorquins. No oblidem que els tarraconins, mitjançant el vehicle de la romanització, dugueren a les illes les vinyes i les oliveres, la qual cosa fins ara discutida, avui es considera incontrovertible. Aquells orfes de la guerra, que arriben a Mallorca el juny de 1811, fan pensar molt. Possiblement, aviat es consideraran i seran considerats “mallorquins de sempre”, com s'acostuma a dir de la gent ben arrelada.

I ja per concloure, aquesta terrible història del setge i saqueig de Tarragona, apart d'exigir-nos un record per a tantes víctimes innocents, ens té que permetre pensar que no qualsevol temps passat és millor pel simple fet de ser passat.

⁴⁴ PIÑA HOMS, R., “José de Castellarnau, un prócer catalán en la Mallorca novecentista 1859-1927”, *MRAMEG*, 18 (2008) pp. 95-118.

⁴⁵ ROVIRA, S., *Els Castellarnau*, Pineda de Mar, 2003, p. 48.